

Vysokoškolské vzdělání a udělované akademické tituly (přehled pro ČR, platný od září 2016)

Čestné akademické tituly

zkratka	latinsky	česky	význam/popis
dr. h. c. (mult.)	doctor honoris causa (multa)	čestný doktor	čestný doktorát, mult. znamená, že dotyčný je držitelem více čestných doktorátů

Tento čestný titul nelze získat na základě studia, ale je udělován na základě jmenování, udělují jej vysoké školy. Udělením se většinou oceňují významné zásluhy v určitém oboru vědy či umění, zásluhy o mír, zásluhy o určitý stát, o rozvoj vztahů mezi státy, zásluhy na poli ochrany lidských práv, zásluhy, kterými daná osobnost dosáhla i zahraničního ohlasu atp. Podrobné podmínky udělení bývají upraveny zpravidla statutem dané VŠ (např. pokynem rektora). Udělení může být provedeno slavnostním obřadem – promocí. Tento čestný titul bývá často udělen při příležitosti návštěvy instituce danou osobností, nicméně není součástí právního řádu ČR (zkratka se zde tvoří dle úzu, tradice). Doctor honoris causa je dnes de facto známý titul, které lze dle vydávající instituce označovat za více či méně prestižní. V dřívějších dobách platilo, že profesori vlastní školy mohli toto „vyznamenání“ získat nejdříve 2 roky před odchodem do výslužby.

Akademické tituly

III. doktorský studijní program

zkratka	latinsky	česky	význam/popis
Ph.D.	philosophiae doctor	doktor	uděluje se ve všech oborech (včetně umění i teologie)

Absolvent magisterského studijního programu může v akademickém prostředí pracovat jako zaměstnanec na pracovní pozici asistenta (as.), může se také přihlásit do doktorského studijního programu, po jehož úspěšném několikaletém studiu obdrží klasický vědecký titul Ph.D. Ten se také někdy označuje jako tzv. „velký doktorát“, předchází mu studium v doktorském studijním programu (doktorské studium, někdy také „doktorandské studium“, dříve také označováno jako „postgraduální studium“), to je zaměřeno na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění. Standardní doba studia je nejméně 3 a nejvýše 4 roky. Studium v doktorském studijním programu probíhá podle individuálního studijního plánu pod vedením školitele. Studium se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce, kterými se prokazuje schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo k samostatné teoretické a tvůrčí umělecké činnosti. Disertační práce musí obsahovat původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění. Tímto akademickým titulem (přesněji akademicko-vědeckým, či akademicko-uměleckým) byly nahrazeny dříve udělované akademické hodnosti CSc. (kandidát věd, udělováno v letech 1953-98 po vzoru SSSR) a Dr. (doktor, typicky česká hodnost udělovaná krátce po r. 1990 až do roku 1998). Nyní (od roku 1998) se Ph.D. užívá prakticky po celém světě (po vzoru anglosaského světa) včetně ČR (ve světě často v zápise PhD.). Již samotný student v doktorském studijním programu (doktorand) je studentem a zároveň přednášejícím na VŠ (doktorand má předepsán určitý počet hodin pro pedagogickou činnost, výuku přímou a nepřímou: cvičení, semináře, konzultace, někdy také přednášky atd.). Studium v doktorském studijním programu sleduje a hodnotí oborová rada ustavená podle vnitřního předpisu VŠ nebo její součástí, která má akreditovaný příslušný studijní program. Pro studijní programy ze stejné oblasti studia mohou VŠ nebo jejich součástí na základě dohody vytvořit společnou oborovou radu. Předsedu oborové rady volí ze svého středu její členové. Doktorand by měl veřejně publikovat své odborné články, studie, výsledky výzkumu atp. Doktorand bývá řazen zhruba na stejnou pozici (v rámci jisté akademické hierarchie či postavení) jako asistent (zpravidla však ještě pod asistenta, asistent je oproti doktorandovi zaměstnanec, nikoliv student). Prezenční (interní) doktorand je studentem v doktorském studijním programu, nikoliv zaměstnancem, tedy nemá uzavřen pracovní poměr (úvazek) a ani nedostává mzdu či plat, zpravidla má nárok na určitý příspěvek (doktorské stipendium).

Po absolvování se často hovoří o tzv. postdoktorandovi a je způsobilý zastávat akademickou pozici odborného asistenta. Akademický pracovník na pozici odborného asistenta (odb. as.) vede výuku a bádá (činnost ve výzkumu, vývoji, publikuje...), tedy převážně cvičí (příp. i přednáší), píše skripta, vede studenty při semestrálních projektech, bakalářských a ve vyšších ročnících někdy také magisterských (diplomových) pracích, řeší granty atp. Pokud splní podmínky, může se stát docentem. Nicméně nejedná se o akademický titul získaný na základě studia, nýbrž může být dosažen vědecko-pedagogickou či umělecko-pedagogickou činností (publikační činnost, pedagogická činnost, vědecká činnost atd.). Docent je jmenován na základě habilitačního řízení, to může probíhat na VŠ, která má akreditovaný doktorský studijní program, v jehož rámci se zde vyučuje obor habilitace nebo alespoň jeho podstatná část. Zároveň je nutné, aby VŠ (univerzita) nebo její součást disponovala platnou akreditací habilitačního řízení. Docenta (z lat. docent, často zkracováno jako doc.) pro určitý obor jmenuje rektor na základě habilitačního řízení. Pro tzv. docenturu se ověřuje vědecká nebo umělecká kvalifikace uchazeče, a to zejména na základě habilitační práce a její obhajoby a dalších vědeckých, odborných nebo uměleckých prací, a jeho pedagogická způsobilost na základě Pokud je habilitační řízení úspěšné, jmenuje docenta rektor příslušné VŠ. Docenti např. vedou vědecké týmy, školí doktorandy, publikují, přednáší, zkouší u stát. záv. zkoušek (mohou jim také předsedat), vedou závěrečné kvalifikační práce atd. Dle zákona se nejedná o akademický, přesněji vědecko-pedagogický, resp. umělecko-pedagogický, titul (vzdělání lze pro uměleckou činnost prominout), ale o hodnost, resp. správně o pracovní pozici či akademickou funkci (as. - odb. as. - doc.), v zahraničí se často označuje jako associate professor (protože nejvyšší titul dosažený studiem/vzděláním je Ph.D.).

Na základě vlastní žádosti může docent následně podstoupit i řízení ke jmenování profesorem, to může probíhat na VŠ, která má akreditovaný doktorský studijní program, v jehož rámci se zde vyučuje obor jmenování nebo alespoň jeho podstatná část. Zároveň je nutné, aby VŠ (univerzita) nebo její součást disponovala platnou akreditací pro konání řízení ke jmenování profesorem. Profesora (z lat. professor, často zkracováno jako prof.) pro určitý obor jmenuje prezident republiky na návrh vědecké (případně umělecké) rady VŠ podaný prostřednictvím ministra. Uchazeče nejprve posuzuje vědecká/umělecká rada fakulty/univerzity, MŠMT, resp. vláda ČR. Pro získáním tzv. profesury se prokazují pedagogické, vědecké nebo umělecké kvalifikace uchazeče, který je význačnou a uznávanou vědeckou nebo uměleckou osobností ve svém oboru. Předpokladem k zahájení řízení je předchozí jmenování docentem na základě habilitačního řízení. Ve výjimečných případech, kdy je na profesora navrhován někdo, kdo již je profesorem na renomované VŠ v zahraničí, může rektor na návrh rady VŠ předchodí jmenování docentem, jako předpoklad k zahájení řízení ke jmenování profesorem, prominout. Profesura předpokládá orientaci na vědecko-pedagogickou či umělecko-pedagogickou činnost. Nejedná se tedy o akademický titul získaný na základě studia/vzdělání, nýbrž může být dosažen vědecko-pedagogickou či umělecko-pedagogickou činností (publikační činnost, pedagogická činnost, vědecká činnost atd.). Chybně (nebo spíše z tradice) se pak takto někdy také přeneseně označují libovolní učitelé na SŠ, třebaže této hodnosti zpravidla nedosáhli. Dle zákona se nejedná o akademický, přesněji vědecko-pedagogický, resp. umělecko-pedagogický, titul (vzdělání lze pro uměleckou činnost prominout), ale o hodnost, resp. správně o pracovní pozici (as. - odb. as. - doc. - prof.), v zahraničí se často označuje jako professor (nejvyšší titul dosažený studiem/vzděláním je Ph.D.). Po as., odb. as., doc. je prof. označení pro nejvyšší pracovní pozici.

Absolvent doktorského studijního programu (Ph.D. nebo ekvivalentní) se může také ucházet o neoficiální titul DSc. (z latinského doctor scientiarum, doktor věd), na základě řízení k udělení vědeckého titulu. Tento titul uděluje sice Akademie, tzn. je udělený akademií, tedy je akademický, ale není „akademický“ ve smyslu Zákona o vysokých školách, ten hovoří jasně, akademické tituly mohou udělovat pouze VŠ (Akademie věd České republiky dle právního řádu nemůže udělovat akademické tituly, resp. může pouze pod záštitou VŠ). Titul uděluje AV ČR (od konce r. 2002), o udělení rozhoduje Vědecká rada AV ČR, řízení je zahájeno na žádost uchazeče. Uchazeč musí mít ukončeno VŠ vzdělání na terciální úrovni (tedy zmíněný doktorský studijní program, příp. ekvivalentní). Předložená disertace musí přinášet nové vědecké poznatky s mezinárodním ohlasem. AV ČR prozatím neúspěšně usiluje o právním zakotvení titulu; zavedeno jako náhrada za dříve (do r. 2001) udělovanou vědeckou hodnost DrSc. (doktor věd; po vzoru SSSR, která však byla zakotvena v právním řádu (tudíž nahrazovala „nižší“ CSc., což nyní oficiálně DSc. nedělá). Nejvyšší vědecký titul, orientace primárně na vývoj a výzkum ve vědě (výzkumník, vědec, tedy nikoliv na pedagogickou činnost jako u docenta či profesora, tj. především pedagog).

↑				II. magisterský studijní program				↑			
zakončený státní rigorózní zkouškou				zakončený státní závěrečnou zkouškou							
zkratka	latinsky	česky	význam/popis	zkratka	latinsky	česky	význam/popis				

MUDr.	medicinae universae doctor	doktor všeobecné medicíny	vydává se v oblasti lékařství	Ing.	ingénieur inženýr	inženýr	vydává se v oblasti ekonomie, technických věd a technologií, zemědělství, lesnictví a vojenství
MVDr.	medicinae veterinarinae doctor	doktor veterinární medicíny	vydává se v oblasti veterinárního lékařství a hygieny	Ing. arch.	ingerum architectus	inženýr architekt	vydává se v oblasti architektury
MDDr.	medicinae dentalis doctor	doktor zubního lékařství	vydává se v oblasti zubního lékařství	MgA.	magister artis	magistr umění	vydává se v oblasti umění
RNDr.	rerum naturalium doctor	doktor přírodních věd	vydává se v oblasti přírodních věd	Mgr.	magister	magistr	vydává se ve všech ostatních oblastech
PhDr.	philosophiae doctor	doktor filozofie	vydává se v oblasti humanitních, pedagogických a společenských věd				
JUDr.	juris utriusque doctor	doktor obojího práva	vydává se v oblasti práva				
ThDr. (ThLic.)	theologiae doctor (theologiae	doktor teologie (licenciát teologie)	vydává se v oblasti teologie (ThLic. dříve pouze v oblasti katolické teologie)				
PharmDr.	pharmaciae doctor	doktor farmacie	vydává se v oblasti farmacie				

Hovorově tzv. „graduální studium“ (z lat. gradus), magisterský studijní program je zaměřen na získání teoretických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich aplikace a na rozvinutí schopností k tvůrčí činnosti; v oblasti umění je zaměřen na náročnou uměleckou přípravu a rozvíjení talentu. Magisterský studijní program navazuje na bakalářský studijní program; standardní doba tohoto studia je nejméně 1 a nejvýše 3 roky. V případech, kdy to vyžaduje charakter studijního programu, může být udělena akreditace magisterskému studijnímu programu, který nenavazuje na bakalářský studijní program; v tomto případě je standardní doba studia nejméně 4 a nejvýše 6 roků. Studium se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou („státnice“), jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. V oblasti lékařství a veterinárního lékařství a hygieny se studium řádně ukončuje státní rigorózní zkouškou („rigo“). U lékařských oborů trvá délka studia zpravidla 6 let prezenčně, u dentistů/stomatologů (MDDr., dříve MSDr.) pak většinou 5 roků. Absolventi magisterských studijních programů, kteří získali akademický titul „magistr“ (Mgr.), mohou vykonat v téže oblasti studia státní rigorózní zkoušku, jejíž součástí je obhajoba rigorózní práce. Za úkony spojené s přijetím přihlášky k této zkoušce a s konáním této zkoušky může VŠ stanovit poplatek. Tito absolventi mají právo za úplaty používat zařízení a informační technologie potřebné pro přípravu k této zkoušce v souladu s pravidly určenými VŠ. Po jejím vykonání získávají magistři tzv. „malé doktoráty“. Státní rigorózní zkouška (rigorózum) je jeden z typů státní zkoušky při VŠ studiu na některých VŠ univerzitního typu. Jako rigorózní práce se někde též uznává i kvalitní či rozšířená magisterská (diplomová) práce, termín získání záleží na podané přihlášce ke státní rigorózní zkoušce, titul může být získán v témže roce jako Mgr. Závěrečná zkouška se realizuje dvojím způsobem: v oboru všeobecné lékařství, oboru zubní lékařství a oboru veterinární lékařství a hygiena jako klasická státní zkouška přímo zakončuje magisterský studijní program (následují příp. atestace, tedy další postgraduální vzdělávání lékařů); v ostatních případech probíhá formou rigorózního řízení, které lze dodatečně absolvovat až po získání magisterského vzdělání (v tomto případě je nutností předložená rigorózní práce).

Magistr tak musí sepsat a obhájit rigorózní práci a úspěšně vykonat ústní zkoušky ze zvoleného vědního oboru. Dříve se např. místo titulu PhDr. uděloval v pedagogických oborech titul PaedDr. (doktor pedagogiky); v ekonomických oborech titul RCDr. (doktor ekonomických/obchodních věd) a další starší tituly, které zde již úmyslně (pro přehlednost) nejsou uvedeny, dále kupř. RSDr. (doktor sociálně-politických věd) – pro absolventy VŠ politické aj. Titul „magistr“ byl znovu zaveden r. 1990, aby nahradil „malé doktoráty“, a také aby české akademické tituly lépe odpovídaly anglosaskému světu, kde jsou podmínky pro získání doktorátu obtížnější. Protože však tituly hrají v naší společnosti značnou roli a veřejnost je na tituly typu MUDr., JUDr. apod. zvyklá (tedy označovat jako „doktory“ i absolventy těchto magisterských studijních programů, nepodařilo se tyto tituly zrušit a udělují se i na dalších fakultách po rigorózní zkoušce (příp. další obhajobě).

I. bakalářský studijní program			
zkratka	latinsky	česky	význam/popis
Bc.	baccalaureus	bakalář	vydává se ve všech oblastech vyjma lékařských a uměleckých
BcA.	baccalaureus artis	bakalář umění	vydává se v oblasti umění

Hovorově se hovoří o tzv. „pregraduálním studiu“, nejnižší akademické tituly, jejich udělení předchází alespoň ukončení SŠ studia s maturitní zkouškou (tedy pro přijetí na VŠ pouze střední vzdělání s vyučením nestačí). Bakalářský studijní program je podle zákona zaměřen na přípravu k výkonu povolání (tedy primárně profesně zaměřený bakalář neboli profesní bakalář, typický kupř. u některých zdravotnických oborů) a ke studiu v navazujícím magisterském studijním programu (tzv. akademický bakalář, akademicky zaměřený bakalář). V bakalářském studijním programu se bezprostředně využívají soudobé poznatky a metody; obsahuje též v potřebném rozsahu teoretické poznatky. Standardní doba studia včetně praxe je nejméně 3 a nejvýše 4 roky. Studium se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou (hovorově „státnice“), jejíž součástí je zpravidla obhajoba bakalářské (diplomové) práce.

Neakademické tituly

zkratka	česky	význam/popis
DiS.	diplomovaný specialista	udělují konzervatoře, VOŠ

Toto pomaturitní studium trvá většinou 2-3 roky, u zdravotnických oborů někde též až 3,5 roku a je zakončeno absolutoriem, které se skládá ze zkoušky z odborných předmětů, zkoušky z cizího jazyka a obhajoby absolventské práce; při následném studiu na VŠ si pak student někdy může zkrátit bakalářské studium až o polovinu (hodně zkoušek zde může být uznáno), tento neakademický titul (dle zákona „označení“) se píše za jménem oddělen od něj čárkou. V porovnání s bakalářským studiem by toto studium mělo být zaměřeno především na praxi (typické v současnosti kupř. u zdravotníků).

SŠ (maturita)

SŠ (vyučení)

Poznámky:

(1) Akademický titul je doklad o úspěšném ukončení studia VŠ nebo jiné formy vysokoškolského vzdělávání (zapsán bývá většinou v občanském průkazu, na žádost uchazeče, což může být praktické, dotyčný pak nemusí sebou nosit diplom, aby prokázal příslušné vzdělání, např. MUDr. – doktor všeobecného lékařství, humánní lékař). Samotný pojem „titul“ pochází z latinského slova „titulus“, tedy česky „hodnost“. Obecně lze říci, že akademické tituly se píší před jménem, akademické (nikoliv jiné hodnosti jako mj. – major...) hodnosti za jménem (neboli všechny postgraduální tituly: Ph.D., CSc., Dr. atd.), odděleny čárkou (jako přístávky), avšak (dříve hodnosti) prof. a doc. se píší před jménem, pokud možno s malým počátečním písmenem, právní řád ČR však již dnes pojmy „hodnost“ a „titul“ nerozlišuje, v překladu se totiž jedná o totéž. Pro více stejných titulů dosažených odděleně se mezi ně vkládá latinské nebo české „a“, resp. „et“, případně znak „&“ (ampersand), např. Mgr. et Mgr. Jan Novák. Dále k pravopisu: „Dr.“ (správně za jménem, s velkým písmenem, odděleno čárkou) je tzv. „velký doktorát“ (viz výše) oproti tomu „dr.“ je prostě zkratka pro slovo doktor (např. práva, medicíny, přírodních věd etc.).

(2) Tituly, resp. hodnosti, které aktuálně již nejsou udělovány, v tomto přehledu již nejsou úmyslně nejsou zařazeny a popsány (např. RSDr., PaedDr., RCDr., CSc., Th.D. a celá řada dalších). Za zmínku zde stojí čestná vědecká hodnost akademik („akad.“) která byla udělována do r. 1992 (dnes je to již pouze řadové označení pro člena AV ČR), udělení tohoto titulu, znamenalo nejvyšší možnou poctu pro vědce. Akademici byli jmenováni vládou zpravidla na základě volby akademického prezidia, titul byl obvykle udělován vynikajícím vědcům za celoživotní práci ve svém oboru. Na rozdíl od ostatních titulů se uváděl před jménem nositele a nahradil všechny ostatní tituly před i za jménem, kombinace nebyla přípustná. Jako pocta pro akademika existoval zvláštní příplatek ke standardnímu platu, v určité době i služební auto a nárok na státní pohřeb. V několika zemích se termín využívá jako čestná hodnost (např. ve Finsku ho uděluje prezident). Jako nejvyšší vědecká hodnost se nadále užívá ve většině zemí bývalého Východního bloku.

(3) Univerzita (z lat. universitas – společenství) je vysoká škola, kde učitelé přednáší studentům o vědě ve více oborech. Univerzita vedle funkce vzdělávací má i významnou funkci vědecko-badatelskou, což se v praxi většinou odráží na tom, že má akreditován doktorský studijní (vědecký) program. Vysoké školy neuniverzitního typu jsou v Česku většinou pouze soukromé. Vysoká škola (VŠ) je vzdělávací instituce poskytující terciární vzdělávání. Je to nejvyšší článek vzdělávací soustavy. Vysoká škola je jediná instituce, která má dle vysokoškolského zákona právo udělovat akademické tituly. Vyšší odborné školy (VOŠ) poskytují absolventům středních škol zakončených maturitní zkouškou možnost dalšího zvyšování kvalifikace. Ve srovnání se studiem na vysokých školách jsou obory vyššího studia zaměřeny výlučně (především) na praktickou profesní orientaci.

(4) Některé studijní obory (a tedy i akademické tituly) nejsou nabízeny (tedy je není možno dosáhnout) jinou než prezenční (dříve denní) formou studia, tedy distanční (dříve dálková) nebo kombinovanou formou (kombinované studium, tj. kombinace předchozích dvou forem): např. MUDr. vyžaduje 6leté prezenční studium.

(5) Zde je, spíše pro zajímavost, několik volných překladů latinských slov ze kterých pochází akad. tituly: bakalář – „vavřinem ověnčený“, magistr – „mistr“, inženýr – „přemýšlející“, doktor – „učenec“, docent – „přednášející“, profesor – „veřejně vyznávající“ (tyto zjednodušené překlady byly vybrány jako nejvýstižnější z mnoha etymologických výkladů; porovnávány byly výklady z publikací: Slovník cizích slov, Slovník spisovné češtiny, Latinsko/český slovník, Francouzsko/český slovník, Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR, Příruční slovník jazyka českého).

(6) Teoretický kariérní růst (chronologicky, pro demonstraci):

2000: Jan Novák

2003: Bc. Jan Novák

2005: Mgr. Jan Novák

2005: RNDr. Jan Novák

2009: RNDr. Jan Novák, Ph.D.

2013: doc. RNDr. Jan Novák, Ph.D.

2020: prof. RNDr. Jan Novák, Ph.D.

2020: prof. RNDr. Jan Novák, Ph.D., DSc.

2030: prof. RNDr. Jan Novák, Ph.D., DSc., dr. h. c.

2032: prof. RNDr. Jan Novák, Ph.D., DSc., dr. h. c. mult.

(7) Tento přehled byl vytvořen především pro snadnější orientaci, přehled byl vypracován v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a především v souladu se zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů a v souladu s Pravidly českého pravopisu ÚJČ AV ČR.